

REFERENCES

1. Ystorija ymperatorskago Unyversyteta sv. Vladymyra / Po porucheniju Soveta Unyversyteta sv. Vladymyra sostavyl ordyn. prof. M.F.Vladymirskij-Budanov. – T.1. Unyversytet sv. Vladymyra v carstvovanie Ymperatora Nykolaja Pavlovycha. – Kyev : v typografii ymperatorskago Unyversyteta sv. Vladymyra, 1884. – 796 p.
2. Jarmoshyk I.I. Istorychni praci Tadeusha Chac'kogo v konteksti pol's'koi' istoriografii' Volyni XIX stolittja / I.I. Jarmoshyk // Inteligencija i vlada. - 2008. - Vyp. 14. - P. 219-228. - Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/iiv_2008_14_25.pdf.
3. Danyljak P.G. Tadeush Chac'kyj ta jogo rol' u rozvytku osvity na pravoberezhnij Ukraini / P.G. Danyljak // Ukrain's'kyj istorychnyj zhurnal. – K. , № 2 (485) za berezen'-kviten' 2009. – P. 51-66.

УДК 373.1

ШКОЛА МАЙБУТНЬОГО – ШКОЛА РОЗВИТКУ

Рошчін І. Г.

*Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв,
вул. Декабристів, 17, м. Миколаїв, Україна*

roshchin80@mail.ru

У статті представлено шляхи створення і основи функціонування школи майбутнього. Це обумовлено реформуванням системи освіти, орієнтованої на європейський освітній простір із збереженням надбань національної культури.

Ключові слова: школа, навчальний заклад, освіта.

ШКОЛА БУДУЩЕГО – ШКОЛА РАЗВИТИЯ

Рошчін І. Г.

*Николаевский филиал Киевского национального университета культуры и искусств,
ул. Декабристов, 17, г. Николаев, Украина*

roshchin80@mail.ru

В статье представлены пути создания и основы функционирования школы будущего. Это обусловлено реформированием системы образования, ориентированной на европейское образовательное пространство с сохранением достижений национальной культуры.

Ключевые слова: школа, учебное заведение, образование.

SCHOOL OF THE FUTURE - SCHOOL OF THE DEVELOPMENT

Roshchin I. G.

*Nikolayev branch of the Kiev National University of Culture and Arts, Dekabristov str, 66,
Nikolayev, Ukraine*

roshchin80@mail.ru

The article presents the establishment and functioning of the foundations of the school of the future. Due to the reform of the education system, focused on European educational space while preserving the achievements of the national culture.

By developing culture and education to build future school - institution for modern technological level and educational software. The strategic task of such education school serving human and citizen, tactical - forming mental capacity of country.

This process is accompanied by substantial changes in the domestic pedagogical theory and practice, which confirm the reorientation of the educational paradigm in the following areas: standardization of content through the

introduction of new educational plans and subjects, results and evaluation criteria of educational quality; humanization of education by changing the relationship of participants of the educational process; adapt education to the multicultural society.

School of the Future as intellectual basis for sustainable development should be a school personal fulfillment, space for life creativity and multicultural education. This school first of all must perform a social order of personality: learn to live in society with unstable market economy create the ability to navigate in the system a variety of conflicting and ambiguous values, determine their credo, strategy plan their lives.

School of Development will call these secondary schools, where a "skillful man", which are inherent ability to change the scope and ways of activity, to understand the essence of things, reflect on their own ideas, make decisions, defend their own opinions, responsibility for action.

In the so-called traditional school educational process focused on the transfer of ready knowledge. Despite the reform process of recent years, the traditional school uniform is where training and education are a priority on the development of the individual.

School of Development sets the coordinate system in which every student can realize themselves. This school pupils to create favorable conditions for the development of their abilities, preserve themselves as individuals, helping to adapt to changes in the environment, has a setting for creative work, developing an interest and willingness to solve problems.

Key words: school, educational institution, education.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У ХХІ столітті розпочався перехід людства до нового цивілізаційного виміру крізь формування нової геополітичної та економічної конфігурації світу. Сучасне суспільство науково-інформаційних та тонких технологій базується на освіченості та інтелектуальному потенціалі, а його подальший розвиток пов'язаний з розвитком особистості – першопричини та мети функціонування кожної країни. Тенденції трансформації людства і технологій в останні роки проявляються, насамперед, у значному зростанні обсягів інформації (кожні 15 років відомості про людину і природу оновлюються) і, як результат цього, - підвищенні вимог до якості освіти, рівня особистісного розвитку. Це потребує модернізації національної системи освіти, кардинальної зміни підходів до визначення її змісту, оцінювання результатів та якості.

Останні роки Україна впевнено рухається у бік інтеграції до європейської спільноти. Розвиваючи культуру і освіту, вона намагається побудувати Школу майбутнього – навчальний заклад, сучасний за технологічним рівнем та навчально-методичним забезпеченням. Стратегічним завданням такої школи виступає виховання Людини і Громадянина, тактичним – формування розумового потенціалу країни.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Аналіз сучасного стану розвитку людства дозволяє виокремити певні процеси, які по суті виступають інструментами реформування освіти. Серед них:

- інтеграція, що позначається на організаційно-функціональній та структурній будові системи освіти;
- демократизація, що відтворюється у свободі вибору форм, методів і засобів отримання освіти;
- глобалізація, яка реалізується в уніфікації інтерфейсів взаємодії індивіда з різними системами освіти і окремими навчальними закладами;
- інформатизація, що відображується у створенні єдиного світового інформаційного простору [9].

Наприкінці минулого століття в усіх сферах суспільного життя України також розпочалися кардинальні зрушення, які спричинили трансформацію менталітету українського суспільства, руйнування застарілих стереотипів мислення, докорінне оновлення країни загалом і окремих ланок її життєдіяльності. З огляду на реформації суспільного життя країни останніх десятиріч, можна констатувати, що впродовж кількох років йде процес становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження до європейського освітянського простору зі збереженням надбань національної культури. Цей процес супроводжується суттєвими

змінами у вітчизняній педагогічній теорії та практиці, які підтверджують переорієнтацію освітянської парадигми за такими напрямками:

- стандартизації змісту через запровадження нових навчальних планів і навчальних предметів, критеріїв оцінювання результатів та якості освіти;
- оптимізації співвідношення між суспільно-гуманітарною, природничо-математичною та оздоровчо-технологічною складовими освіти (запровадження інтегрованих навчальних курсів – природознавство, література тощо);
- гуманізації освіти шляхом зміни відносин учасників навчально-виховного процесу;
- адаптації виховання до умов полікультурного та поліетнічного суспільства [8].

Вирішальну роль у забезпеченні стійкого соціально-економічного розвитку країни відіграє загальна середня освіта, оскільки тут формується підґрунтя професійної освіти, відбувається формування життєво необхідних компетенцій, що забезпечать кожній дитині можливість орієнтуватися в інформаційному просторі, високих технологіях, суспільних процесах. Саме тому сьогодні виключно важливим є створення нової школи – школи XXI століття, яка б забезпечила умови для повноцінного фізичного, інтелектуального і духовного розвитку дитини та для примноження культури і духовності в усій різноманітності вітчизняних і світових зразків [5].

Формулювання мети статті. Розкриття шляхів створення і засад функціонування Школи розвитку як Школи майбутнього і є метою статті.

Виклад основного матеріалу. Аналіз досвіду функціонування національної школи засвідчує, що розбудова загальної середньої освіти сьогодні вимагає:

- трансформації стилю взаємодії «учень - учитель» у суб'єкт-суб'єктне співробітництво та співпрацю рівноправних учасників навчально-виховного процесу на підґрунті віри у можливість дитини;
- орієнтації на сучасний ринок праці, тобто реалізацію підготовки учнів до нових соціальних і професійних ролей із урахуванням непередбачуваності економічного і технічного розвитку;
- формування готовності випускників до постійного оновлення, усвідомленої потреби навчатися впродовж життя в контексті особистісного, соціального і професійного розвитку;
- диверсифікації умов навчання (розширення діапазону освітніх послуг, форм набуття освіти, засобів навчання);
- переходу до мультикультурності, виховання духовності як провідної якості особистості;
- формування життєво необхідних компетентностей, що забезпечать випускнику функціональну грамотність та ціннісні орієнтири [8].

У багатьох європейських документах наголошується, що освіта, як «цілісний феномен», має забезпечити баланс інтелектуальних, етичних, емоційних і фізіологічних компонентів індивіда, формування конкурентоспроможної особистості, здатної до самореалізації. Освіта, як процес формування і розвитку образу світу і людини, є об'єктивно довготривалим процесом. Загальна середня освіта з п'яти ланок національної освіти охоплює три – початкову (4 роки), середню (5 років) та старшу (2 роки) школи і тому має виключно важливе значення для створення об'єктивного образу реального світу, необхідного кожній людині для того, щоб вона могла його цілісно сприйняти й успішно самореалізуватися в ньому.

Школа майбутнього, як інтелектуальна основа стійкого розвитку країни, має бути школою самореалізації особистості, простором для життєтворчості та полікультурного виховання.

Така школа передусім має виконувати соціальне замовлення особистості: навчити жити в суспільстві із нестабільною ринковою економікою, сформувати вміння орієнтуватися в системі найрізноманітніших суперечливих і неоднозначних цінностей, визначити своє кредо, планувати стратегію власного життя. Відомий вітчизняний педагог Григорій Ващенко писав: «Школа майбутнього – це, у першу чергу, творча школа. Завдання її полягає в тому, щоб розвивати творчі сили молоді, виховувати з неї творців культурних цінностей» [5].

Ідея «Школи майбутнього» не нова, пошуком способів її створення займалося чимало науковців і педагогів-практиків, серед яких Я. Корчак, П.Каптерев, М. Монтессорі, Л. Толстой, Р. Штайнер, Д. Ховард та багато інших. Так, прообразом «Школи майбутнього» можна вважати Школу адаптуючої педагогіки Є. Ямбурга, «Російську школу» І. Гончарова та Л.Погодіної, «Школу завтрашнього дня» Д. Ховарда, Школу самовизначення О. Тубельського. Подібні навчальні заклади (понад 130) під назвою «Школа завтрашнього дня» створені у більшості країн СНД та Балтії.

Сьогодні проблемами функціонування і розвитку загальноосвітніх навчальних закладів переймаються В. Алфімов, М. Гузик, М. Рябуха, Л. Паращенко, Г. Сазоненко, А. Сологуб, В. Хайруліна та ін. Слід зауважити, що на сучасному етапі, як і в минулому столітті, науковці шукають відповіді на одне й те саме питання: якою має бути сучасна школа? На актуальності названої проблеми наголошується у багатьох державних документах, зокрема у концепції Державної цільової соціальної програми «Школа майбутнього» на 2007-2010 роки, де зазначено, що «інтеграція України у світовий простір потребує постійного вдосконалення національної системи загальної середньої освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг та розроблення інноваційної моделі навчального закладу «Школи майбутнього» – своєрідного еталону організації навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі» [3].

Ретроспективний аналіз педагогічної літератури показує, що заклади середньої освіти змістовно та організаційно змінювались з часом. Так, упродовж кількох століть існування України функціонувало чимало типів навчальних закладів, які створювались відповідно до об'єктивних потреб суспільства та суб'єктивних потреб замовників освіти. Певні типи закладів сьогодні вже неактуальні, інші – відроджуються, набуваючи нового змісту та призначення, створюються інноваційні школи.

Погоджуючись із сучасними дослідниками, базовою освітньою одиницею вважаємо не окрему особистість і, навіть не окрему групу чи спільноту, а загальноосвітній навчальний заклад з його оточенням. Таку конфігурацію можна розглядати як відкриту педагогічну систему, яка складається з багатьох компонентів, серед яких виокремимо ті, що створюють її специфіку - мету і зміст, педагогічні технології і засоби навчання.

Спираючись на енциклопедичні визначення, у межах цієї статті розрізнятимемо поняття «навчальний заклад» і «школа», розуміючи під:

- навчальним закладом – установу, що надає дітям віком від 7 до 18 років освітні послуги в межах державного стандарту та понад нього;
- школою – групу навчальних закладів, діяльність яких з відтворення соціокультурного досвіду людства базується на спільних принципах, поглядах і традиціях.

З огляду на це, *Школою розвитку* будемо називати такі *ЗНЗ, де формується компетист - «вміла людина», якій притаманні здатності змінювати сфери і способи діяльності, розуміти суть речей, самостійно осмислювати ідеї, приймати рішення, відстоювати власну думку, відповідати за дії.*

На сучасному етапі у загальноосвітньому просторі України існують навчальні заклади «для всіх» (масові школи), «для дітей з особливими потребами» (зклади соціальної допомоги та реабілітації), «для здібних і обдарованих учнів». Коротко охарактеризуємо перші дві категорії.

У так званій традиційній школі навчально-виховний процес орієнтований на передачу готових знань. Не зважаючи на реформаційні процеси останніх років, традиційна школа залишається одноманітною і неваріативною, де навчання і виховання є пріоритетними над розвитком особистості. Група вітчизняних науковців зауважує, що в “масовій школі знання адресуються, в основному, до розумової основи особистості, а не до її духовності і моральності...; навчання дуже слабо пов’язано із внутрішнім життям учня, з його різноманітними запитамі і потребами; відсутні умови для прояву індивідуальних здібностей, творчих проявів особистості” [8].

Навчальні заклади інноваційного типу – гімназії, ліцеї, колегіуми – вирізняються змістовим наповненням навчальних планів і мають за мету підготовку учнів до вступу і подальшого навчання у вищих навчальних закладах. У таких закладах створено оптимальні умови для одержання елітної освіти найбільш здібними та обдарованими дітьми, які отримують можливість реалізувати свої індивідуально-творчі запити в процесі навчання. Схожі завдання виконують спеціалізовані школи з поглибленим вивченням одного або кількох споріднених предметів, навчально-виховний процес яких орієнтований на “занурення” у певний цикл предметів.

З огляду теми статті, найбільший інтерес викликають авторські школи – навчальні заклади, що працюють за авторськими концепціями їх розробників. Більшість дослідників часом їх виникнення в Україні вважають кінець ХХ століття, коли науковці й педагоги-практики, внаслідок змін у соціокультурній ситуації в державі, отримали можливість реалізувати власні творчі задуми. Слід зауважити, що на сьогодні однозначного визначення поняття “авторська школа” не існує, науковці трактують його по різному, наприклад, як:

- “експериментальний навчально-виховний заклад, діяльність якого заснована на провідній психолого-педагогічній або організаційно-управлінській концепції, розробленій автором чи авторським колективом”;
- “оригінальну загальнопедагогічну, дидактичну, методичну чи виховну систему, що опрацьована з урахуванням надбань психології, педагогіки, вікової фізіології та інших наук, вітчизняного й зарубіжного досвіду, яка реалізується під керівництвом чи за участю її автора (авторів) принаймні в одному навчально-виховному закладі” [10].

Академік НАПН України О. Сухомлинська називає авторську школу педагогічним феноменом, який є носієм реформаційних ідей щодо мети, шляхів і способів навчання і виховання дітей [8]. Автор наголошує, що творці таких навчальних закладів задали певний вимір у своїй діяльності, запропонували й розвинули у своїх закладах шкільні цінності, які завжди, поки існує ця школа, будуть виступати певним орієнтиром у побудові педагогічних процесів.

Зауважимо, що поняття “авторська школа” та “інноваційна школа” часто вживаються в однорядному значенні. Так, відомий російський дослідник М. Поташник до авторських шкіл відносить так звані інноваційні навчальні заклади – “освітні заклади, створені на основі системних нововведень (у меті, змісті освіти, технологіях, організації навчально-виховного процесу і, природно, на основі нової системи управління)” [8]. Аналіз праць західноєвропейських дослідників засвідчує, що вони замість поняття “авторська школа” використовують поняття “ефективна школа” або “школа-фокус” [10], наголошуючи на їхній реалістичності, тобто забезпеченні школярів знаннями, засвоєння яких дасть можливість розвинути свій потенціал, успішно адаптуватися у навколишньому світі й побудувати власне життя. Такі зарубіжні вчені, як А. Біне, В. Кілпатрик, Е.Мейман, Е. Торндайк та ін. [2] характеризують такі школи через різноманітність методів і навчальних технологій, звертають увагу на визнання ними пріоритетності творчого розвитку дитини.

Створюючи ті чи інші типи шкіл, науковці та педагоги-практики розробляють моделі навчального закладу, теоретичне підґрунтя та концептуальні засади його діяльності. Концептуальна модель школи майбутнього визначається національною філософією освіти,

яка відповідає трансформованим цінностям оновленого суспільства. Система цінностей Школи розвитку, як школи майбутнього, передбачає перш за все цілісність структури особистості в гармонійному поєднанні її гностично-операційної (сукупність базових і предметних компетентностей) та потребнісно-мотиваційної сфер (сукупність ціннісних орієнтацій, соціальних установок). Ґрунтуючись на доробках Г. Балла, В. Безпалька, І. Гільбуха, Л. Занкова, В. Паламарчук, С. Якіманської та інших, концептуальною основою функціонування Школи розвитку визначаємо випереджальну роль розвитку в змісті та організації навчально-виховного процесу. Векторами, що визначають пріоритети діяльності Школи розвитку, виступають: фізичне, психічне і соціальне здоров'я учнів, їх інтелектуальний і духовний розвиток, надпредметні компетентності.

Вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду функціонування ЗНЗ різного типу і спрямування дозволяє сформулювати такі вимоги до організації навчально-виховного процесу Школи розвитку:

- запровадження особистісно орієнтованого, розвивального навчання - перехід від знаннево-просвітницької парадигми до діяльнісно-практичної як базового механізму оновлення соціально-культурного досвіду особистості;
- побудова пізнавальної діяльності за алгоритмом: знання – вміння – навички – компетентність (організація пошуку: як, де, яким способом можна виконати завдання);
- мотивація творчої активності в різних формах (проблемно-пошукові методи, проекти тощо);
- забезпечення соціального і психологічного благополуччя, фізичного здоров'я кожного учасника навчально-виховного процесу;
- налагодження взаємодії «учитель – учень» як рівноправних партнерів, наділених однаковою мірою свободи вибору змісту (наприклад, елективних курсів варіативної частини навчального плану) і форм діяльності (наприклад, дистанційне навчання).

До особливостей організації навчально-виховного процесу Школи розвитку відносимо: перенесення акценту з процесу викладання на процес навчання, забезпечення педагогічного керівництва самоосвітою (неперервного висхідного розвитку індивідуально-пізнавальної сфери), побудову домінант навчання (мотиви, настанови, потреби).

Погоджуючись з думкою вітчизняних дослідників, організація освітнього процесу у Школі розвитку має базуватися на таких принципах:

- орієнтації на результат;
- свободи вибору для всіх суб'єктів навчально-виховного процесу;
- гнучкості та інваріантності – розробка орієнтованих на майбутнє навчальних планів, побудова індивідуальних освітніх траєкторій;
- екстериторіальності – організація навчання й поза межами навчального закладу (дистанційно);
- еквівалентності – забезпечення відповідності якості освіти національним і міжнародним стандартам.

Базою для побудови Школи розвитку вважаємо повноцінне ресурсне забезпечення, створення освітньо-розвивального середовища, простору культури, що сприяє розвитку особистості.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, Школа розвитку – це не лише навчальний заклад, оновлений за формою і змістом, який може забезпечити якісну підготовку до сучасного життя, а динамічна, багатовекторна, діяльнісна система. Це школа дії, співробітництва та партнерства. Це школа, де формується нове «Я» - з критичним типом мислення, продуктивним стилем життя, новою свідомістю. Школа розвитку задає систему

координат, у якій кожен учень може себе реалізувати. Така школа створює учням сприятливі умови для розвитку їхніх здібностей, збереження себе як особистості, допомагає адаптуватися до змін у навколишньому середовищі, виховує установку на творчу діяльність, розвиває інтерес і готовність вирішувати проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В. Ю. Будова навчального середовища відкритих систем навчання і освіти / В. Ю. Биков. : зб. наук. праць / Гол. ред. В.Г. Кузь. – К. : Науковий світ, 2004. – С. 11-23.
2. Гопкінз Д. Оцінювання для розвитку школи / Д. Гопкінз. – Львів : Літопис, 2003. – 428 с.
3. Державна цільова соціальна програма «Школа майбутнього» на 2007-2010 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2007 №1071).
4. Драйден Г. Революція в навчанні / Г. Драйден, Д. Восс. – Львів : Літопис, 2005. - 542 с.
5. Єрмаков І. Нова школа України / І. Єрмаков // Освіта України. – Вид-во «Плеяди». – 2007. - № 77 (865) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pld.ord.ua>.
6. Інноваційні ідеї та технології навчання як основа створення «Школи майбутнього». Збірник статей / Упорядник Г. О. Сиротенко – Полтава : ПОІППО, 2007. - 64 с.
7. Кремень В.Г. Система освіти України: сучасні тенденції і перспективи / В.Г. Кремень / Професійна освіта: педагогіка і психологія: Україно-польський журнал / За ред. І.Зязюна, Н.Ничкало, Т.Лєвовицького, І.Вільш. – Київ-Ченстохова : ЗАТ «ВІПОЛ», 2000. – С. 11-30.
8. Стратегія реформування освіти в Україні : Рекомендації з освітньої політики. – К. : Генеза, 2003. – 32 с.
9. Якісна освіта – запорука самореалізації особистості : наук. видання / за заг. ред. С.М. Ніколаєнка, В.В.Тєслєнка. – К. : Пед. преса, 2007. – 176 с.

REFERENCE

1. Bykov V. Ju. Budova navchal'nogo seredovyshha vidkrytyh system navchannja i osvity / V. Ju. Bykov. : zb. nauk. prac' / Gol. red. V.G. Kuz'. – K. : Naukovyj svit, 2004. – P. 11-23.
2. Gopkinz D. Ocinjuvannja dlja rozvytku shkoly / D. Gopkinz – L'viv : Litopys, 2003. – 428 p.
3. Derzhavna cil'ova social'na programa «Shkola majbutn'ogo» na 2007-2010 roky (postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny vid 30.08.2007 №1071)
4. Drajdzen G. Revoljucija v navchanni / G. Drajdzen, D. Voss. – L'viv : Litopys, 2005. - 542 p.
5. Jermakov I. Nova shkola Ukrai'ny / Jermakov I. – Vydavnytstvo «Plejady». – «Osvita Ukrai'ny». – 2007. - № 77 (865) / <http://www.pld.ord.ua>.
6. Innovacijni idei' ta tehnologii' navchannja jak osnova stvorennja «Shkoly majbutn'ogo». Zbirnyk statej / Uporjadnyk G. O. Syrotenko – Poltava: POIPPO, 2007. - 64 p.
7. Kremen' V.G. Systema osvity Ukrai'ny: suchasni tendencii' i perspektyvy // Profesijna osvita: pedagogika i psihologija: Ukrai'no-pol's'kyj zhurnal / Za red. I.Zjazjuna, N.Nychkalo, T.Lєvovyc'kogo, I.Vil'sh. – Kyi'v-Chenstohova: ZAT «VIPOЛ», 2000. – P. 11-30.
8. Strategija reformuvannja osvity v Ukrai'ni: Rekomendacii' z osvity'oi' polityky. – K. : Geneza, 2003. – 32 p.
9. Jakisna osvita – zaporuka samorealizacii' osobystosti: nauk. vydannja / za zag. red. S.M. Nikolajenka, V.V.Tєslєnka. – K. : Ped. presa, 2007. – 176 p.